

SECȚIUNEA *DEZVOLTAREA COLECȚIILOR ȘI ORGANIZAREA INFORMAȚIILOR*

PARTICULARITĂȚILE DE DEZVOLTARE A RESURSELOR INFORMAȚIONALE ÎN 20 DE ANI DE INDEPENDENȚĂ A R. MOLDOVA 1991 – 2011

Elena HARCONIȚA

Snejana ZADAINOVA, *bibliotecar serviciul Dezvoltarea Colecțiilor*

Abstract: *The collections were and will always remain the essence of any libraries. The quality of the training, scientific research, depends on up-to-date funds and their size in a library, the librarian competitiveness depends of the education of their future trained for the culture and economy of Moldova. The article describes the evolution of Scientific Library collection of the State University „A. Russo” for 20 years, financial investments, donations, year report by type, genre and language of documents.*

Key-words: *books, gifts, budget, purchasing, selection, value, subscribe, weeding.*

Colecțiile constituie temelia funcționării oricărei biblioteci, fără colecții bibliotecă ca instituție socială nu poate să existe.

Colecțiile bibliotecare sînt foarte importante din perspectiva lor informațională și în calitate de resurse materiale. Ele sînt esența bibliotecii ca instituție ce satisface necesitățile de informare ale comunității. Nici o bibliotecă cu un milion de volume nu poate fi rea. Zeci de ani categoria bibliotecii era determinată de volumul colecțiilor ei. Chiar și astăzi, unul din cele mai importante criterii de apreciere a nivelului de organizare a instituției este mărimea colecțiilor ei. Dar cantitatea nu întotdeauna înseamnă și calitate. Specialiștii din domeniul biblioteconomiei susțin că „O colecție mai mică, de înaltă calitate poate fi de mai mult folos decît o colecție formată în bună parte din cărți vechi, deteriorate și depășite, în care titlurile noi se pierd printre publicațiile mediocre. Apelarea la materiale de referințe învechite poate duce la dezinformarea utilizatorilor”. (Biblioteca publică. Liniile directoare IFLA/UNESCO pentru dezvoltare, p.52)

Dezvoltarea colecțiilor bibliotecare fiind un proces continuu, odată început nu se poate opri atîta timp cît există însăși bibliotecă. Constituirea și dezvoltarea colecțiilor este una din cele mai importante activități bibliotecare direct proporționale cu creșterea și diversificarea lor pe diverse suporturi informaționale.

Are oare astăzi dreptate Profesorul Ion Stoica atunci cînd spune că conceptul tradițional de colecție și-a pierdut validitatea? Aproape toate colecțiile universitare sînt astăzi incomplete, discontinui și dezechilibrate.

Într-adevăr, posibilitatea de a achiziționa și a asigura accesul la diverse baze de date și sisteme informaționale a schimbat filosofia bibliotecilor și a permis trecerea de la ideologia de a deține documentele la ideologia de a asigura accesul la ele pînă la suspendarea abonamentelor fizice, dacă ne referim la publicațiile periodice și accesul

la versiunea lor electronică.

Principala preocupare a bibliotecilor este de a satisface nevoile de informare și studiu ale utilizatorilor. Propria colecție trece pe planul doi, obține un rol secundar.

„În societatea informației, susține bibliotecarul Ion Stoica, structurile universitare răspund nevoii de continuitate și schimbare, împreună cu succes aceste două zone fundamentale și contradictorii ale existenței. Organizările informaționale din teritoriul universitar nu pot avea o altă filosofie și alte obiective decât cele ale structurilor paterne, nici la nivelul întregului, nici la nivelul segmentelor”.

Cum oare se respectă acest postulat în procesul de dezvoltare a colecțiilor Bibliotecii universitare de la Bălți?

În anii 50 – 80 ai secolului al XX-lea colecțiile bibliotecilor universitare, la fel ca și ale altor biblioteci din fosta u.r.s.s., erau acumulate, cu precădere, din achiziții. Achizițiile oneroase, din alocațiile bugetare de stat, se desfășurau în mod centralizat, prin Colectorul republican (un fel de depozit), care aduna cărți de la toate editurile și le propunea tuturor instituțiilor bibliotecare. Era un sistem bine gândit, specialiștii din fiecare bibliotecă erau invitați într-o anumită zi, pe rafturile mari așteptau mostre de carte pe care bibliotecarii le cercetau cu atenție și determinau numărul de exemplare pentru achiziție. Prețurile erau stabilite de stat, cartea era ieftină. În anul 1991 – o carte costa în medie circa 40 de bani. Pe această cale bibliotecile cumpărau câte 500 și 1000 de exemplare de fiecare titlu, urmărind asigurarea de 1: 1 pe anumite tipuri și genuri literare. Achizițiile erau foarte bogate, câte 40 – 50 000 de volume per an.

Doar o parte din colecția de cartea rară de pe atunci, la Biblioteca universității din Bălți, o constituiau donațiile oferite de unele biblioteci mari din Rusia. Acestea se păstrează pînă în prezent.

După Declarația de independență a Republicii Moldova (1991), în dezvoltarea colecțiilor bibliotecare intervin schimbări esențiale, în primul rînd legate de proveniența lor și reducerea drastică a mijloacelor financiare. Dispare Colectorul, statul nu mai susține achizițiile bibliotecilor universitare, aceasta devenind prerogativa instituțiilor fondatoare din sursele extrabugetare. Mărimea alocațiilor diferă de la an la an, în dependență de acumulările efectuate și repartizarea lor valorică pe fiecare articol.

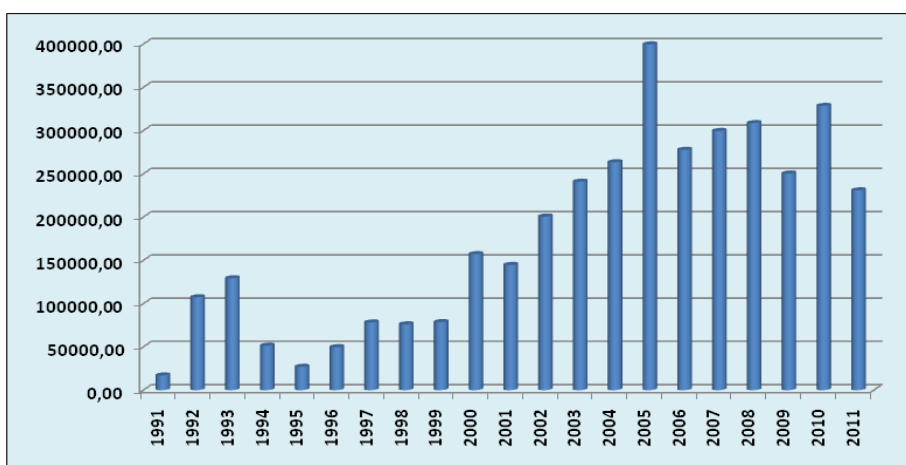
**Fig. 1. Alocații financiare din buget pentru dezvoltarea colecțiilor:
anii 1991 – 2011**

Valoarea	Anii
16 988,75	1991
107 314,2	1992
129 300	1993
51 350,54	1994
26 924	1995
49637	1996
78 222,94	1997
76 136,86	1998
78 647,72	1999
157 159,77	2000
144 714	2001
200 669	2002
240 936	2003
263 413	2004
399 617,81	2005
277 753,92	2006
299 577,34	2007
308 669,03	2008
250 381,81	2009
328 565,55	2010
230 918,49	2011

Pînă în anul 2002, Biblioteca beneficia de un buget variabil: de la 17 000 pînă la 200 000 lei. Cea mai mare alocație financiară a avut loc în anul 2005, cînd au fost achiziționate circa 5 000 de documente. Începînd cu anul 2007 bugetul rămîne aproape acelaș, diferite însă sînt prețurile: de la 57 lei în 2005 la 132 lei în anul 2011 cînd au fost realizate, de fapt, cele mai mici achiziții în istoria Bibliotecii.

Iată de ce cu circa 17 000 lei în anul 1999 au fost cumpărate 34 356 cărți și 691 titluri la publicații periodice, iar în anul 2011 cu 230 918 lei – doar 164 de cărți și 285 titluri abonate.

Fig. 2. Alocații financiare din buget pentru dezvoltarea colecțiilor: anii 1991 – 2011

În acești 20 de ani au fost achiziționate în total 381 368 exemplare în 104 746 titluri documente și abonamente la publicații periodice, în mediu, cîte 3,6 exemplare per titlu.

Fig. 3. Achiziții total din buget: cărți, publicații în serie, materiale AV și documente electronice 1991-2011

Anii	Achiziții
1991	35 101
1992	34 717
1993	3 875
1994	18 565
1995	5 663
1996	2 917
1997	4 058
1998	3 442
1999	2 397
2000	3 064
2001	2 404
2002	2 585
2003	2 236
2004	2 852
2005	4 913
2006	2 878
2007	1 282
2008	1 512
2009	1 189
2010	1 347
2011	453

Fig. 4. Achiziții total din buget: cărți, publicații în serie, materiale AV și documente electronice 1991-2011

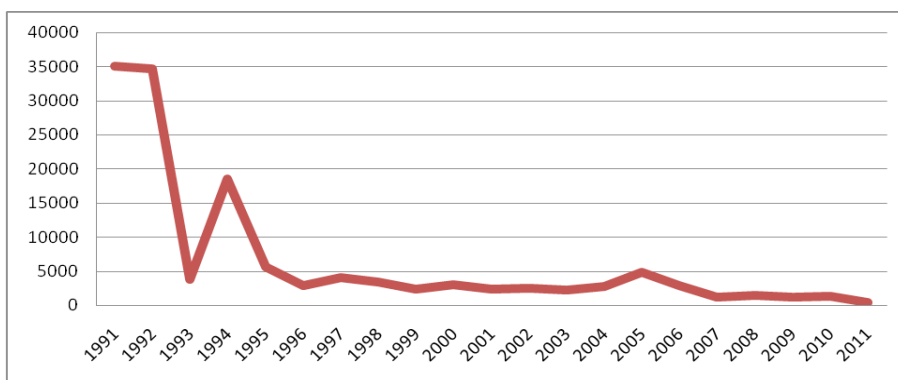
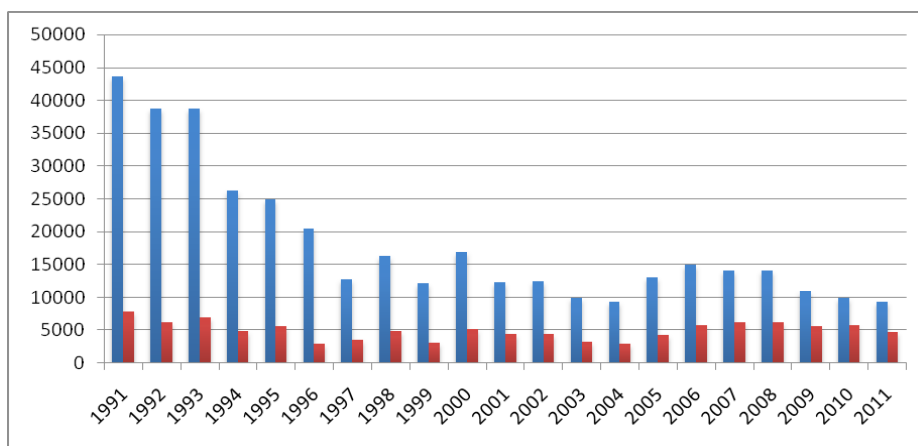

Fig. 5. Achiziții total (titluri și exemplare)

Anii	Achiziții (ex.)	Achiziții (titl.)
1991	43581	7803
1992	38747	6218
1993	38684	6894
1994	26216	4904
1995	24884	5565
1996	20493	2944
1997	12828	3577
1998	16307	4929
1999	12232	3061
2000	16939	5154
2001	12276	4414
2002	12527	4414
2003	9894	3270
2004	9283	2944
2005	13087	4341
2006	15044	5765
2007	14020	6222
2008	14105	6172
2009	10967	5606
2010	9867	5769
2011	9387	4780

Fig. 6. Achiziții total (titluri și exemplare)

Bibliotecile încep să relaționeze direct cu editurile, cu librăriile din R. Moldova și din România, dată fiind necesitatea acută de a achiziționa documente în limba română. La începutul anilor 90 colecția de carte în limba română (grafie latină) constituia doar 5% din fondul total. Foarte reprezentative în vederea unor achiziții selecte și deosebit de valoroase au fost parteneriatele cu librăria JUNIMEA, HUMANITAS, EUROLIBRIS, librăriile universității „A. I. Cuza”, Universității Tehnice „Gh. Asachi”, Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, de unde se cumpărau cărți la prețuri avantajoase, în mod direct, fără intermediari.

Cele mai mari achiziții de carte românească sînt constatate în anul 1993 – 30 692 exemplare. Timp de 20 de ani au fost procurate 232 508 documente în limba română, grafie latină, ceea ce formează 63 % din toate achizițiile în acești 20 de ani. Astfel, în anul 2011 cărțile în limba română constituie 24% din colecția integrală.

Colecția în limbile străine se completează cu precădere din donații, deaceia înregistrările anuale sînt foarte variate – în total 58 159 u. m. ori 10,05%. Documentele în limbile minorităților naționale, unde prevalează, de fapt limba rusă, au fost achiziționate în proporție de 24,4% ori 89 772 exemplare.

Fig. 7. **Achiziții per limbi: anii 1991 – 2011**

În lb. str.	În lb. minor. naț.	În limba română	Anii
1527	24 460	17594	1991
2307	13 086	23354	1992
3151	4 845	130692	1993
4010	3800	18406	1994
4541	2418	17925	1995
3895	2 188	15268	1996
1552	2 000	9276	1997
3430	2 548	10329	1998
1864	1639	8938	1999
3493	3605	9841	2000
330	3364	6837	2001
3342	2944	6238	2002
1444	2610	5840	2003
2074	2192	4765	2004
1977	2671	8439	2005
4931	3684	6429	2006
3712	2651	7657	2007
4236	2578	7291	2008
1984	1970	7013	2009
1602	2792	5473	2010
2757	1727	4903	2011

Fig. 8. Achiziții per limbi : anii 1991 – 2011

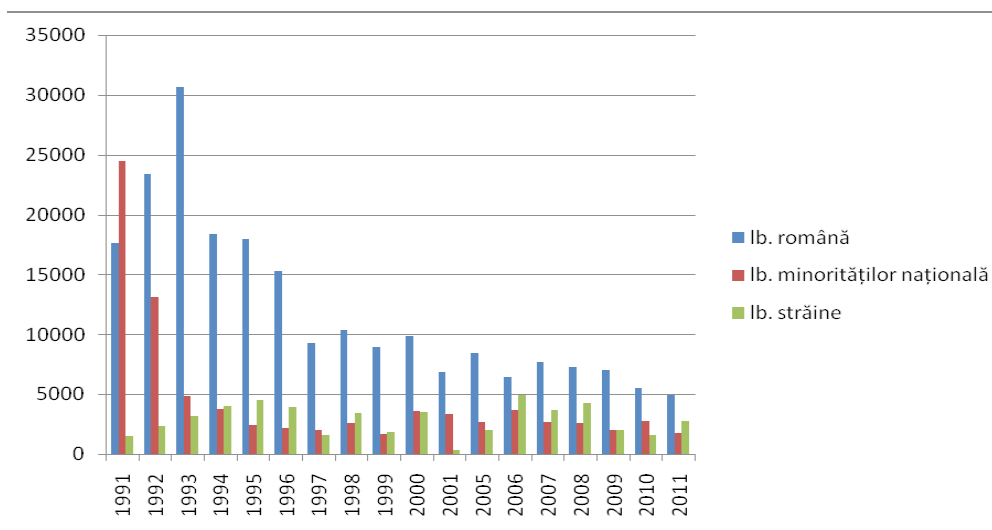
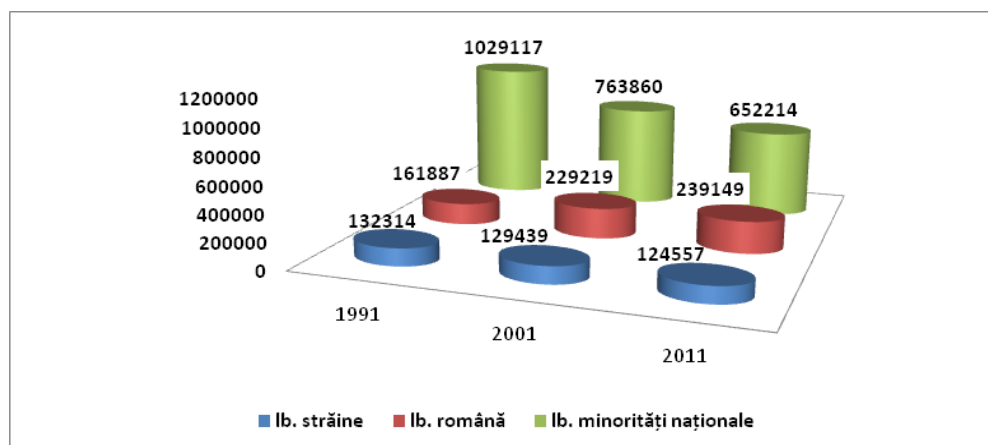

Fig. 9. Existent colecții total pe limbi 1991; 2001; 2011

Am subliniat mai devreme că calitatea colecțiilor bibliotecare este apreciată după relevanța acestora necesităților de studiu și cercetare științifică, după numărul de utilizatori și circulația documentelor într-o bibliotecă. În acest context o deosebită importanță îl are procesul de selecție. Selecția documentelor pentru achiziție se face, în primul rând, conform profilului de completare, fiind luate în calcul necesitățile de studiu ale studenților, cadrelor didactice, de continuitate a colecțiilor, de valoare a autorilor ș.a. Dacă înainte se lucra mai mult cu planurile tematice ale editurilor, în anii 2000 selecția preventivă a titlurilor se face din listele propuse de furnizori (cărți din România și Rusia), a librăriilor, din magazinele on-line, de pe site-urile

celor mai prestigioase edituri, din publicațiile Bibliografiei Naționale a Moldovei și a celei din România. Apar noile condiții de achiziții – concursuri ori licitații, în dependență de suma planificată pentru dezvoltarea colecțiilor. Anterior se organizau câteva concursuri pe an, astfel se reușea întocmirea unor comenzi mai complexe, în vizorul completatorului nimereau mai multe publicații noi, acum aria acestora s-a micșorat. Chiar dacă în oferta Bibliotecii sînt incluse mai multe titluri de ultimă apariție, comanda nu întotdeauna poate fi satisfăcută, dată fiind distanța prea mare de timp de la colectarea datelor și întocmirea comenzii pînă la achiziția propriu-zisă. Dependența bibliotecilor de aceste condiții și birocrațismul lor, încalcă ritmicitatea achizițiilor – una din cele mai importante cerințe în achiziția de documente.

Într-o astfel de manieră a dezvoltării colecțiilor bibliotecare nu se mai pretinde la plenitudine - o categorie calitativă de coraport a fluxului documentar ce indică la disponibilitatea documentului din momentul selecției pînă la integrarea lui în circuitul info-documentar. Nu este posibilă crearea unor colecții optimale ori superflue, ci doar a celor cu diverse lacune, insuficientă ca varietate de titluri și număr de exemplare. Elocvente în acest sens sînt rezultatele studiilor bibliometrice din anul 2011, care au constatat lacune considerabile în dezvoltarea unor segmente importante de colecții.

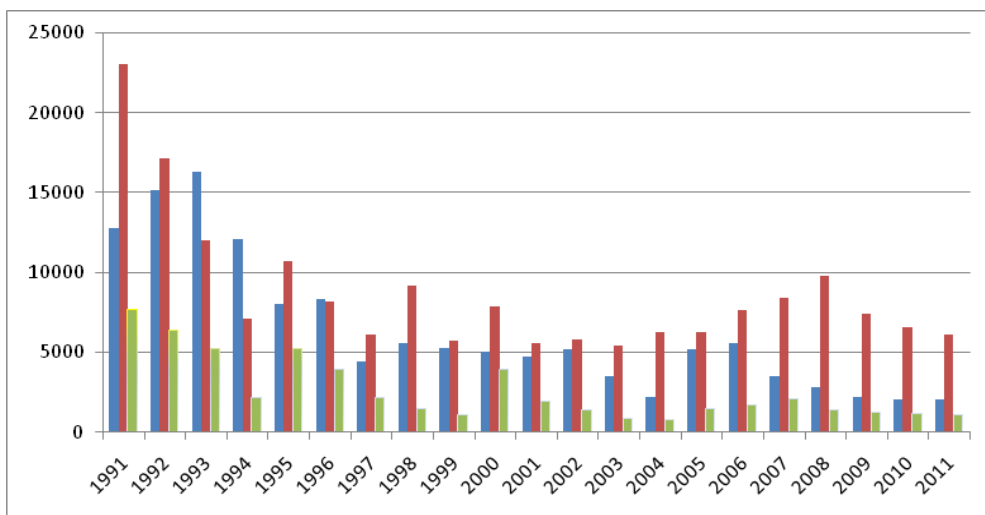
Conform tipurilor de documente, în acești ani, colecției bibliotecare s-au adăugat 178 414 ex. – documente științifice – 46 %; 137 078 ex.- documente didactice – 36 %; beletristică – 55 229 ex. - 14,5%.

Cei mai bogați ani pentru cărțile științifice și didactice au fost 1991-1995.

Fig. 10. Achiziții documente științifice, manuale, beletristică

Beletristică	Științifică	Didactica	Anii
7720	23051	12810	1991
6415	17151	15176	1992
5265	12011	16324	1993
2212	7140	12138	1994
5275	10717	8076	1995
3954	8205	8334	1996
2196	6159	4473	1997
1487	9225	5595	1998
1163	5786	5283	1999
3989	7862	5088	2000
1972	5580	4724	2001
1464	5861	5186	2002
906	5473	3515	2003
814	6268	2201	2004
1526	6311	5250	2005
1725	7695	5624	2006
2120	8398	3502	2007
1425	9843	2837	2008
1269	7448	2250	2009
1186	2058	6623	2010
1146	6172	2069	2011

Fig. 11. Achiziții documente științifice, manuale, beletristică

Tabelele și diagramele prezentate indică scăderea considerabilă a achizițiilor one-roase de documente, în ultimii 20 de ani. Achizițiile anuale totale per utilizator s-au redus de la 4,32 la 0,95 unități, ceea ce pentru o bibliotecă de învățământ este foarte puțin. Normele IFLA de o creștere anuală de 0,3 u.m. per utilizator se referă la bibliotecile publice.

Fig. 12. Achiziții per utilizator

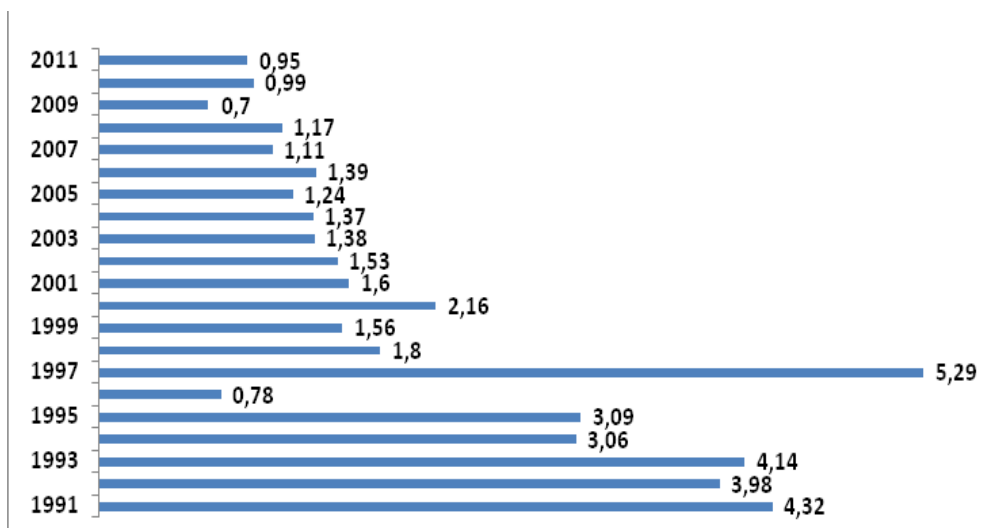
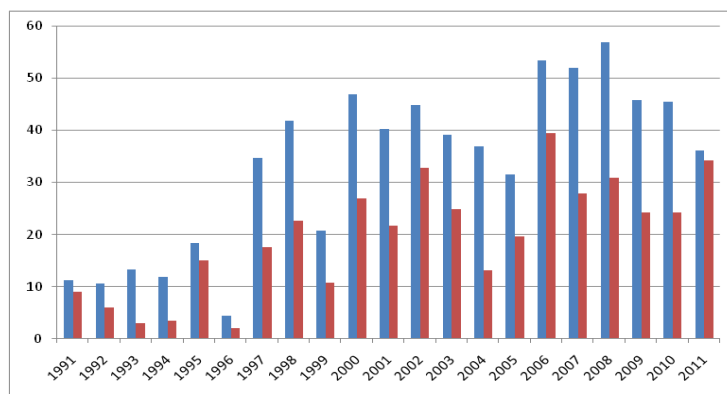

Fig. 13. Cheltuieli per utilizator total/donații

Anii	Cheltuieli total	Din ele donații
1991	11,23	9,09
1992	10,64	5,97
1993	13,30	3,06
1994	11,90	3,57
1995	18,41	15,06
1996	4,48	2,10
1997	34,69	17,58
1998	41,91	22,75
1999	20,80	10,74
2000	47,03	26,91
2001	40,25	21,82
2002	44,98	32,78
2003	39,17	24,87
2004	36,95	13,15
2005	31,56	19,70
2006	53,53	39,53
2007	52,00	28,00
2008	57,00	31,00
2009	45,86	24,25
2010	45,50	24,25
2011	36,23	34,22

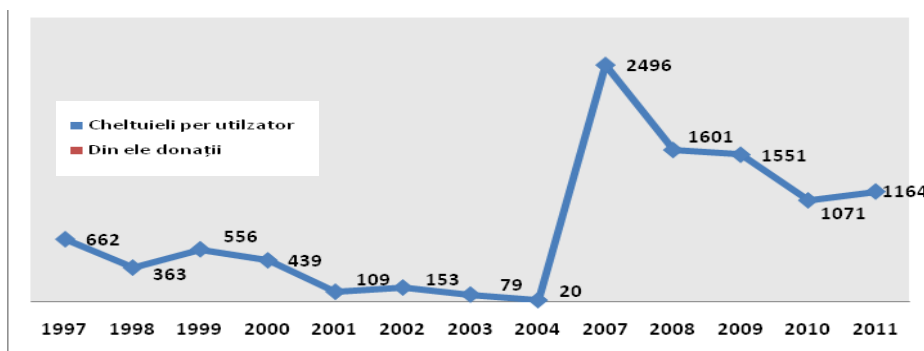
Fig. 14. Cheltuieli per utilizator total/donații

Cele mai mari cheltuieli per utilizator au avut loc în anul 2008, 54% fiind acoperite din donații. În anul 2006 au fost constatate cele mai mari investiții din donații per utilizator.

Rapoartele oficiale ale Bibliotecii (statistice și text) conțin date integrale privind achizițiile de documente din acești ani, inclusiv donațiile, schimbul interbibliotecar național și internațional (pe care, la fel, le considerăm donații, deoarece nu există un coraport echitabil dintre ceea ce expediem și ceea ce primim), proiectele de investiții, proiectele de cercetare ale universitarilor, depozitul legal. Conform Hotărârii Guvernului R. Moldova nr. 610 din 2 iulie 1997 Anexa nr. 2 Depozitul legal de publicații, Biblioteca Universității de Stat „A. Russo” din Bălți devine beneficiar de depozit legal.

Fig. 15. Depozit Legal :1997 -2011

7 ani din cei 20 nu am beneficiat de exemplarul DL, iar în acei 13 ani am primit 10 268 u.m. în valoare de 325 153 lei ori doar 3 % din toate achizițiile, 3 % foarte importante – pe această cale a fost completată colecția națională de documente din Biblioteca universității.

În 20 de ani utilizatorii bibliotecii au primit 210 695 volume din donații în valoare de 4 016 945 lei. Ele au format 55 % din toate achizițiile; valoarea lor depășind de circa 3 ori valoarea achizițiilor oneroase : 4 016 945 lei și 1 448 298 lei.

Fig. 16. Donații (exemplare)

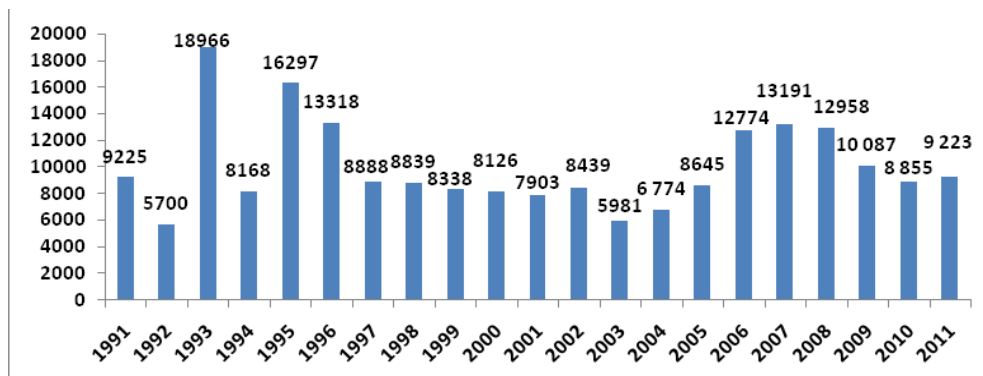
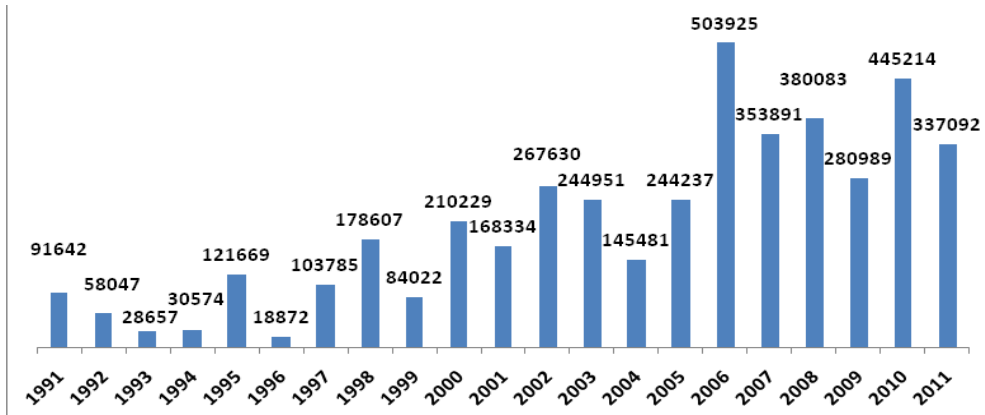

Fig. 17. Valoarea donațiilor

Abonarea la publicațiile periodice, la fel, a fost pasibilă unor modificări esențiale, factorul principal fiind lipsa resurselor financiare, bugete tot mai austere, prețurile periodicelor tot mai mari. De la 691 titluri în anul 1991, s-a ajuns la 285 titluri abonate în anul 2011.

Serviciul de Dezvoltarea a colecțiilor, anterior numit Serviciu de completare și Evidență, a fost creat acum 50 de ani, având competențele și responsabilitățile inerente de respectare a principiilor specifice de achiziționare a documentelor pe diverse suporturi informaționale, care să răspundă pe deplin curriculumului universitar și să reflecte interesele de studiu și de cercetare ale studenților și cadrelor didactice universitare.

Cu regret, noi nu am putea aprecia achizițiile anuale după indicii pe care le utilizează mai multe biblioteci din lume: achiziții anuale în proporție de X % din tot ceea ce se editează în Republică; X % din toate titlurile ce sînt incluse în catalogul Poștei Moldovei.

Dacă vom considera că tot ce s-a achiziționat în ultimii 20 de ani a fost și editat (doar presupunem, fiindcă aici, cu siguranță, au încăput cărți din anii precedenți) în acești ani, atunci putem afirma că 31% (alte biblioteci indică 50%) din toată colecția o constituie documentele de la finele secolului XX și începutul Mileniului 3. Cu alte cuvinte, în 20 de ani colecția Bibliotecii a fost actualizată doar 25 -30 la sută.

Reformarea colecțiilor, inițiată în anii 90 ai secolului trecut, a inclus nu numai o schimbare strategică a procesului de achiziție, dar și eliminarea masivă a cărților în grafie chirilică, a lucrărilor clasice marxism – leninismului în corespundere cu Ordinul nr. 86 din 18.04.1991 al Ministerului Culturii și Cultelor *Cu privire la reorganizarea completării fondurilor și excluderea publicațiilor superflue, depășite moral, nesolicitate de cititori și care nu țin de profilul de activitate al bibliotecilor publice.*

Astfel în anii 1992-1993 au avut loc cele mai mari eliminări din colecțiile bib-

liotecilor din Republica Moldova, inclusiv din Biblioteca universităţii: 106 653 și respectiv 114 914 exemplare.

În total, timp de 20 de ani, au fost eliminate 702 951 de volume. Printre ele, foarte multe manuale, programe, publicații periodice ce nu fac parte din patrimoniul destinat păstrării permanente.

Fig. 18. Eliminarea documentelor depășite moral, fizic și superflue: 1991 – 2011

Anii	Eliminat	% din col.
1991	71204	5,3
1992	106653	8,1
1993	114914	9,3
1994	39283	3,4
1995	34313	3
1996	16579	1,5
1997	7383	0,6
1998	1353	0,1
1999	18674	1,5
2000	38633	3,3
2001	29158	2,5
2002	27204	2,4
2003	52222	4,9
2004	36069	3,4
2005	28820	2,8
2006	20259	1,3
2007	20951	1,5
2008	8916	0,6
2009	15822	1,4
2010	5590	0,57
2011	8951	0,88

Fig. 19. Eliminarea documentelor depășite moral, fizic și superflue : 1991 – 2011

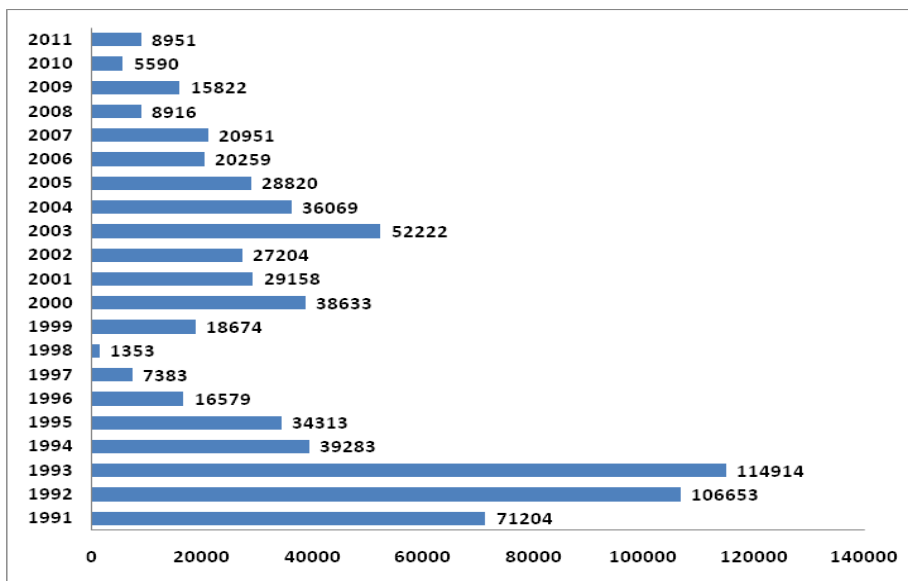
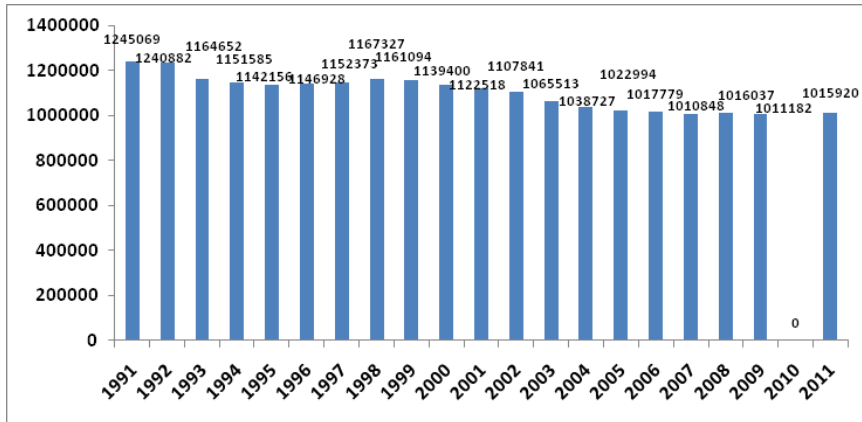
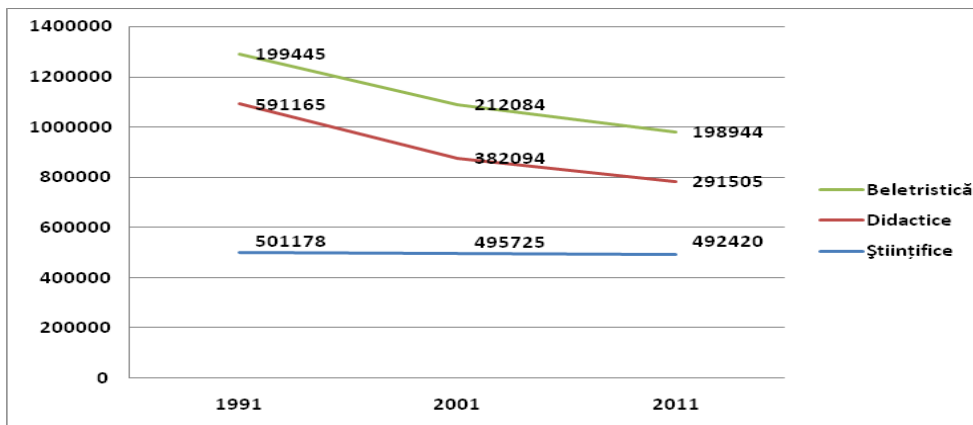

Fig. 20. Colecția totală per ani

De la 1 245 069 u. m. în anul 1991 colecția Bibliotecii a crescut în 20 de ani cu 381 368 u. m. în 104 746 titluri, eliminând 702 951 u. m. , aproape de 2 ori mai mult, astfel ca în anul 2011 să gestioneze 1 015 920 de documente.

Fig. 20. Structura colecției după tipul de documente

Astăzi colecțiile speciale formate din materiale AV numără 2 162 u.m.: primele CD-uri și DVD –uri au fost înregistrate în anul 2001, de atunci s-au adunat 1 427 de unități, ceea ce constituie 0,4 % din toată colecția, considerăm însă, că numărul acestora trebuie să crească, în primul rând din contul publicațiilor periodice, cărților electronice ș.a. Trebuie schimbat coraportul fondului după limbi, accentul trebuie plasat și în continuare pe documentele în limba română, eliminând publicațiile depășite moral și fizic în toate limbile. Este bine să se revină la ritmicitatea firească a achizițiilor și la selectarea de-vizu a documentelor.

Recunoaștem, că Profesorul Ion Stoica are dreptate atunci când vorbește despre situația de azi a colecțiilor bibliotecare, sperăm, însă, că vor veni vremuri mai bune pentru colecțiile bibliotecare unde se păstrează pînă în prezent istoria civilizației

umane: de la tăblițele de lut și manuscrisele pe papirus pînă la excelentele creații poligrafice din zilele noastre. În concurența dintre documentele tradiționale și electronice, primele le depășesc pe celelalte deoarece oamenii au înțeles deja avantajul și dezavantajul lecturii pe ecran. Studiile sociologice demonstrează opțiunea omenirii de a accesa informația științifică, cu precădere, de pe ecran, dar de a face instruire și de a avea plăcerea lecturii de loasir totuși dintr-o carte tipărită.

Referințe:

1. *Biblioteca Științifică. Raport de activitate 1991-2011*. Univ. de Stat „Alec Russo”, Bibl. Șt., Centrul Managerial, coord. : E. HARCONIȚA (red.), red. : L. MIHALUȚA, E. STRATAN, design/copertă/machetare : S. CIOBANU, tehored. Natalia CULICOV. Bălți, 1991-2011
2. *Biblioteca publică : Linii directoare IFLA/UNESCO pentru dezvoltare*. Ch. : Epigraf S.R.L., 2007, p. 51
3. STOICA, Ion. *Bibliotecile Universitară și dezvoltarea colecțiilor de documente în societatea informației* [online] [accesat 2. 10. 2012]. Disponibil: <http://www.lisr.ro/4-5-stoica.pdf>